

readiness for professional activity in Ukrainian penitentiary system is characterized. In particular, identification methods of these criteria are characterized. During assessment of formation of future lawyers' readiness for professional activity in Ukrainian penitentiary system by motivational criterion the identification method of motivation and achievement offered by Yu. M. Orlov is used. Simultaneously for assessment of formation of future lawyers' readiness for professional activity in Ukrainian penitentiary system by cognitive criterion the author has developed test tasks for estimation of theoretic knowledge and by operative-practical criterion "Map for self-estimation of the level of formation of the future lawyers' readiness for professional activity in Ukrainian penitentiary system" has been developed as well. Simultaneously by personal criterion "Test for determination of the level of decision-making ability" and "Test for estimation of organizational and communicative skills" (KOS-1) are used. Content of search, empirical and summary-generalized stages of organization of the investigation of the future lawyers' training for professional activity in the state penitentiary system has been revealed. Proceeding from analysis of theoretic investigations of the research literature on the above mentioned matter and own experience of pedagogical activity using structural components of readiness (motivational, cognitive, operative-practical, personal) the author determined and conditioned criteria, indices and levels of formation of the future lawyers' readiness for professional activity in Ukrainian penitentiary system. Levels of formation of future lawyers' readiness for professional activity in Ukrainian penitentiary system (low, medium, high) have been determined.

Key words: *methodological training, criteria, levels, indices, methods, pedagogical conditions, future lawyers, penitentiary system.*

УДК 378.091.12:159.9

Тетяна Тернавська

ПВНЗ «Кіровоградський інститут
державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»
Orcid iD 0000-0002-9464-3175

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті визначено й теоретично обґрунтовано формування ефективної комунікації в майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення практичних дисциплін. Було застосовано теоретичні та емпіричні методи дослідження. Зазначено, що сформованість умінь і навичок ефективної комунікації для майбутніх соціальних робітників відбувається шляхом засвоєння методів і технологій спілкування за рахунок проговорювання, участі в діалогах та дискусіях, програвання проблемно-ситуаційних завдань, розв'язання конфліктів і суперечностей у процесі презентації творчих проектів.

Ключові слова: *комунікація, ефективна комунікація, комунікативна компетентність, формування пізнавальної діяльності, практичний курс, ефективні технології навчання, соціальні працівники, соціальна педагогіка.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку та вдосконалення методів і технологій навчально-виховного процесу вищої школи, у межах підвищення якості підготовки майбутніх професіоналів, дуже гостро постає питання формування розуміння сутності ефективного спілкування, його складових, особливостей офіційного спілкування в умовах діяльності

соціального працівника, розвитку комунікативних навичок та прищеплення навичок відповідальності у спілкуванні, елементів корпоративної культури.

Комунікативна функція є першою й найважливішою функцією діяльності соціального працівника. Її актуальність у діяльності професіонала у сфері соціальної роботи визначається: по-перше, у потребі інформації з офіційних джерел клієнтами соціально-виховної сфери, в умовах прямого спілкування в межах певної організації; по-друге, як засіб передавання інформації і є певним інструментом управління життєдіяльністю клієнта.

Аналіз наукових досліджень. Проблемам формування ефективної комунікації у процесі соціально-педагогічної роботи присвячені праці таких учених, як В. Домбровський, І. Кремень, В. Зязюн, А. Маслоу, Е. Еріксон, В. Ядов. Сучасні дослідники розглядають соціалізацію й адаптацію особистості у процесі комунікації на основі правових, соціальних та психолого-педагогічних концепцій в умовах соціальних змін: С. Архіпова, В. Безпалько, І. Богданов, І. Іванова, А. Капська, Г. Майборода, Ю. Паскевська.

У процесі ефективної навчально-виховної комунікації досягається розуміння сутності предмета розмови, ураховується думка всіх суб'єктів спілкування, їх установок, цінностей і поглядів, що також сприяє формуванню практичних навичок та становленню особистості суб'єкта навчання як майбутнього професіонала. На думку Ю. Паскевської, самоствердження особистості відбувається саме в установках розуміючої комунікації: найбільш ефективною є намагання зрозуміти партнера з позиції його внутрішньої системи відліку (поглядів, установок, цінностей); безумовне позитивне прийняття незалежно від досягнень, недоліків, статусу партнера; погодженість власної поведінки з партнером у змістовому плані, тобто конгруентність зовнішнього й внутрішнього [4, 2].

Ефективне навчання в аудиторіях на практичних, семінарських заняттях або тренінгах, у присутності викладача-тренера, сприяє зміні когнітивної, емоційної та поведінкової сфери студента, що ефективно впливає на розвиток пізнавальної активності й формування ефективної комунікації майбутнього фахівця соціальної роботи.

Не можемо не погодитись із думкою сучасного науковця В. Стрельнікова, що живе продуктивне спілкування значною мірою впливає на пізнавальну сферу особистості студента й дозволяє зрозуміти: які ситуації в групі і в реальному житті викликають напругу, тривожність, страх, невпевненість у собі; особливості своєї поведінки та причини невпевненості в собі; як сприймається його поведінка іншими людьми, чи оцінюється вона ними об'єктивно і які наслідки вона має; власні мотиви, прагнення, потреби та ступінь їх адекватності, реалістичності й конструктивності; особливості взаємин із людьми під час конфлікту та вміння його розв'язати; власну роль та участь у виникненні почуття

тривоги, страху, невпевненості в собі, можливість запобігти їх повторенню в майбутньому [3, 27].

Емоційна сфера особистості студента також зазнає якісних змін, що допомагає: одержати емоційну підтримку з боку викладача-тренера та групи, що сприяє появі відчуття власної цінності, росту відкритості, впевненості в собі, спонтанності; пережити ті почуття, які він відчуває в реальному житті і з якими він раніше не міг упоратися; пережити неадекватність деяких своїх емоційних реакцій (почуття роздратованості, імпульсивності, невтриманості, прояв агресії); навчитися більш точно і впевнено складати вербальний опис своїх почуттів; розкрити свої проблеми з відповідними їм переживаннями; модифікувати спосіб переживання, емоційного реагування, сприйняття себе самого і своїх взаємин із іншими; провести емоційну корекцію своїх взаємин.

Поведінкова зміна коригується за рахунок можливості: побачити власні неадекватні поведінкові стереотипи; набути навички більш щирого, глибокого й вільного спілкування; подолати неадекватні форми поведінки, пов'язані з уникненням суб'єктивно складних ситуацій; розвивати форми поведінки, пов'язані з високою саморегуляцією, самоконтролем, упевненістю в собі і своїх силах, відповідальністю й самостійністю; закріпити нові форми поведінки, зокрема ті, які сприятимуть адекватній адаптації, високій емоційній стійкості і функціонуванню в реальному житті [3, 28].

Ефективна комунікація викладача у процесі викладання практичних дисциплін створює передумови для поступового формування і вдосконалення комунікативних навичок студента. На думку Л. Кнодель, у системі вишівського педагогічного спілкування поєднуються два фактори: взаємини поводар-ведений і взаємини співробітництва учня й учителя. Без усвідомлення партнерства студентів важко змусити працювати самостійно, прищеплювати смак до професії, виховувати загальну професійну спрямованість особистості. Найбільш плідний процес вишівського виховання та навчання забезпечується саме надійно вибудованою, на рівні навчального закладу, системою відносин [1, 108].

Орієнтація системи педагогічного спілкування на дорослу людину з розвиненою самосвідомістю, виключення авторитарного виховного впливу; використання професійного інтересу студентів як фактора керування вихованням та навчанням і як основи педагогічної й виховної роботи; взаємодія факторів співробітництва і керування при організації виховного процесу; формування духу корпоративності, колегіальності, професійної спільності з педагогами – все це є основними вимогами у формуванні ефективної комунікації майбутніх соціальних працівників.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні формування ефективної комунікації в майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення практичних дисциплін.

Методи дослідження:

– теоретичні: аналіз наукової та методичної літератури з проблем формування ефективної комунікації для з'ясування стану розробленості досліджуваної проблеми й визначення понятійно-категоріального апарату; систематизація теоретичних та експериментальних даних зі змісту, методів і форм навчання – для визначення напрямів формування ефективної комунікації майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення практичних дисциплін; узагальнення й прогнозування при формулюванні висновків та обґрунтуванні перспективності використання ефективних технологій формування ефективної комунікації у процесі вивчення практичних дисциплін;

– емпіричні: педагогічне спостереження за пізнавальною діяльністю та комунікативними навичками студентів у процесі вивчення ними практичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Успішність та якість сформованості пізнавальної діяльності значною мірою залежить від ефективності взаємодії й умов ефективної комунікації. Комунікація є одним із важливих психологічних компонентів навчально-виховного процесу, яка забезпечує створення особистісного комунікативного комфорту для кожного студента. У комунікативному процесі крізь призму комунікативної компетентності відбувається самоствердження особистості, засвоєння теоретичних знань, формування професійних умінь і навичок.

Комунікативна компетентність, виступаючи сукупністю здібностей, навичок та вмінь, забезпечує ефективне спілкування, що повною мірою проявляється в діалогічній взаємодії. Цілеспрямована взаємодія – ефективна комунікація – орієнтована на розуміння співрозмовника, а її засоби сприяють установленню й розвитку контактів, позитивних взаємовідносин, вивченню та дослідженню особистісних особливостей [4, 208]. Ефективність цієї взаємодії визначає рівень професіоналізму майбутніх соціальних працівників.

Комунікація – це процес передавання інформаційного, емоційного та інтелектуального змісту [2, 74].

Ефективною комунікацією можна назвати процес якісного обміну змістом інформаційного, емоційного та інтелектуального наповнення.

Провідною умовою формування ефективної комунікації й пізнавальної діяльності виступають демократичні взаємини між учасниками навчального процесу. Для успішного засвоєння знань з будь-якої дисципліни, під час якого створюється база для ефективної комунікації, необхідне створення сприятливих умов для навчальної діяльності, спільна продуктивна діяльність, педагогічний оптимізм, об'єктивний контроль знань.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки від 26 січня 2015 року № 47 «Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік» та окремих норм Закону України «Про вищу освіту», при підготовці студентів за спеціальностями соціально-гуманітарного спрямування більше часу має виділятися на самостійну роботу студента. Тому рекомендоване зменшення кількості аудиторних занять в одному кредиті ЄКТС (денна форма навчання) для здобувачів ступеня бакалавра до 33 % [5].

У процесі вивчення дисциплін суто практичного характеру бажано всю кількість аудиторних годин відводити на практичні, або семінарські, або лабораторні заняття. Особливістю таких занять буде те, що у плані кожного заняття буде міститися міні-лекція чи декілька міні-лекцій. Це дасть можливість, з одного боку, економити дорогоцінний час заняття на розгляд ситуаційних, проблемних питань, вправ, міні-тренінгів, розв'язування кейсів, презентацій творчих проектів тощо; з другого боку, дає можливість тезово вказати студентам на ключові поняття й терміни, які необхідні для продуктивної роботи на кожному занятті. За рахунок рекомендованих дві третьої частини загальної кількості годин на самостійну роботу, які відводяться на вивчення окремої дисципліни, студент зможе теоретично підготуватися у процесі самостійного опрацювання рекомендованої літератури.

Практичні заняття (практикуми) є однією з найпоширеніших форм організації навчального процесу у вищій школі. Практикуми сприяють не тільки пізнавальній зацікавленості, а й діям, які збуджують зацікавленість у тієї частини студентів, які мають практичний склад розуму, схильність до виконання певних трудових операцій. Використання результатів науки в цілях практики, застосування знань у практичній діяльності, розуміння місця науки в житті людей підвищує престиж науково-теоретичних знань та сприяє вдосконаленню комунікативних навичок. Метою практичних занять є поглиблення, розширення, деталізування знань, отриманих на лекції загалом, і сприяння виробленню навичок професійної діяльності зокрема. Практичні заняття розвивають наукове мислення й мовлення, надають можливість перевірити знання студентів і постають як засіб оперативного зворотного зв'язку.

Оволодіння новими засобами діяльності та прийомами комунікації є особливим стимулом зацікавленості для покращення якості виконання самостійних, практичних і творчих робіт. До засобів діяльності, передусім, належать уміння й навички, які закріплюються і переносяться на практичне професійно спрямоване застосування.

Продуктивність взаємозв'язку навчально-виховного процесу, формування пізнавальної діяльності та ефективної комунікації залежить від реалізації стратегічних принципів реформованої вищої школи: демократизації, гуманітаризації, оптимізації, життєтворчості, розвитку й

саморозвитку особистості, диференціації та індивідуалізації, а також від характеру навчальних технологій, підходів і концепцій. Причому кожен із зазначених вище підходів та концепцій навчання не повинні взаємовиключатися, а навпаки, взаємодіяти й інтегруватися між собою.

Формування ефективної комунікації починається у процесі живого діалогу та групового спілкування суб'єктів навчального процесу. Тому цей процес необхідно організовувати відповідно до рекомендацій психолого-педагогічної науки, законів, закономірностей, принципів, форм і методів навчання. Пізнавальна основа комунікативної діяльності має вагомий значення у формуванні таких якостей особистості: перспективної спрямованості, свідомої мотивації, високого рівня інтелекту, вольової сфери. Вимагаючи різних пізнавальних процесів, ефективне спілкування та навчальна діяльність загалом створюють умови для їх успішного проходження і розвитку.

У педагогічному керівництві всебічним розвитком та ефективною комунікацією студентів важливе значення має правильне поєднання учіння, праці й інших видів діяльності, урахування індивідуальних особливостей і закономірностей розвитку, поступовий перехід від більш простих, до більш складних видів діяльності, від близьких цілей до більш далеких перспектив.

Формування продуктивної пізнавальної діяльності та ефективної комунікації студентів спеціальності «Соціальна робота» під час практичних занять курсу «Соціальна педагогіка» здійснюється шляхом формування вмінь і навичок сприймати навчальну інформацію й пов'язувати її з реальним життям. Одним із суттєвих завдань початкового періоду у вивченні предмету є застосування системи методичних прийомів, спрямованих на формування і вдосконалення цих умінь і навичок.

Другим етапом у формуванні ефективної комунікації є розвиток умінь і навичок шляхом вирішення проблемно-ситуаційних завдань і вільного обміну інформацією – доповнювати викладені їм знання в своїй уяві певними життєвими прикладами. Для того, щоб правильно навчати студентів основ, необхідних для формування пізнавальних дій під час вивчення дисципліни, потрібно знати сутність цих дій у пізнавальній діяльності студентів.

Успішне спілкування під час розв'язання проблемно-ситуаційних завдань базується на таких компонентах: психологічне вміння й майстерність у спілкуванні; правила активного слухання; позитивна невербальна комунікація; використання «Я»-висловлювань; конструктивний шлях вирішення конфліктів.

Третім етапом формування продуктивної пізнавальної діяльності є наявність у студентів системи опорних теоретичних понять із педагогічної, соціологічної й психологічної дисциплін, вміння застосовувати їх під час

практичних занять уже на «Соціальной педагогіці», і надалі в проектних та дослідницьких роботах.

Одним із найцікавіших для студентів методів, які використовуються під час практичних занять, є метод кейсів – особливий метод організації тренінгів, який дозволяє активно залучити всіх учасників у групову роботу за рахунок моделювання ігрової ситуації відповідно до спеціальності учасників групи. Групова гра, що задана інструкціями з кейсу, як правило, обмежена за часом і має параметри, які в ході обговорення й аналізу результатів гри свідчать про те, наскільки був успішний і ефективний кожний із учасників.

Наприклад, під час вивчення підтеми «Комунікативні особливості діяльності педагога» на практичному занятті використовуються завдання вправ «Ціннісно-пізнавального» тренінгу, метою якого є розкриття характеру професійної ідентифікації на рівні ціннісних орієнтацій через формування й корекцію системи професійно-значущих цінностей і формування сприйняття себе як цінності на рівні осмислення життя, а також коригування самооцінки особистості. Так, наприклад, вправа «Мої цінності» передбачає такі завдання: згадайте свої невдачі в професійній сфері. Яких професійних якостей ви тоді не мали? На тлі яких індивідуальних особливостей проявлялися ці якості? (наприклад, на тлі сором'язливості, балакучості, загостреної чутливості). Які професійні якості найцінніші для вас, тобто які зможуть забезпечити вам успіх у професійній діяльності? Які цінності має знайома вам людина, найуспішніша в професійній діяльності, і чи допомагають їй ці цінності реалізувати професійні програми?

Практичні заняття з дисципліни «Соціальна педагогіка» передбачають також виконання студентами методики діагностики педагогічного мовлення. Завдання на переадресування передбачає аналіз типу слухача (вік, стать, освіта, ступінь обізнаності з предметом), уміння поставити себе на місце слухача, прогнозувати ступінь складності і тривалість розповіді, форму побудови й характер мовних засобів передачі змісту. Крім цього, розповідь повинна була відрізнятися виховною спрямованістю. Аналіз складених розповідей здійснюється на основі таких показників: обсяг, наявність тлумачень, доступність і переконливість, інтерес до розповідей у слухачів обох типів, наявність прийомів орієнтованості інформації на слухача, збереження теми при розповіді, збереження сутності розповіді.

Заключним етапом вивчення теми «Соціально-виховні інститути в системі соціалізації особистості» є завдання: «Рекламою яких психологічних властивостей Ви могли б виступити?», де студенти мають зазначити в усній формі провідні характеристики своєї особистості. Характерним є те, що ці характеристики не обов'язково позитивні, але, можливо, саме вони і яскраво характеризують особистість студента. Аналіз

об'єктивної кризової ціннісно-смиислової сфери особистості через конструювання казкових сюжетів дає можливість пережити динаміку значущості ціннісних орієнтацій для кожного учасника групи.

На практичному занятті на тему «Соціально-педагогічна робота по подоланню різних форм дезадаптації підлітків та молоді» студентам пропонується одне з творчих завдань із подальшим його обговоренням. Так, наприклад, обговорювалося гумористичне запитання «Як Ви думаєте, чому Колобок хотів від усіх піти?». Студенти мають дійти висновку, що кожна, хоч яка дивакувата особистість має право на розвиток (хотів самовиразитися, прагнув змінити себе і все навколо), самоповагу (шукав когось краще, ніж дідусь і бабуся; відчував себе чимось важливішим, ніж шматок прісного тіста; не хотів, що його сприймали їжею), самосприйняття (відчував себе потворою), креативності в розв'язанні проблем в умовах кризи (колобок прагнув відтягти час своєї смерті, спрацював інстинкт самозбереження), гнучкості поведінки (не сиділося на місці; егоїстично втік до «своїх»), пізнавальних потреб у навчальній діяльності (подивитися на світ і себе показати; хотів робити все самотужки) тощо.

Мобілізація й активізація роботи на кожному занятті, за рахунок постійного чергування видів роботи, безперечно підвищує ефективність комунікації та прискорює розвиток пізнавальної діяльності студентів. Формат продуктивного заняття з використанням блоків: міні-лекція, самостійна робота, проблемно-ситуаційне заняття, творчий проект – це формат ефективного навчально-виховного процесу сучасної вищої школи.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Сформованість умінь і навичок ефективної комунікації для майбутніх соціальних робітників є вкрай важливою. Засвоєння методів ефективної комунікації майбутніми професіоналами може відбуватися тільки за рахунок проговорювання, участі в діалогах та дискусіях, програвання проблемно-ситуаційних завдань, розв'язання конфліктів та суперечностей у процесі презентації творчих проектів.

Відведення більшої частини часу на практичне використання та впровадження знань студентів, припинення трати часу на монотонне читання лекції викладачем, збільшить продуктивність кожного навчального заняття, кожної навчальної дисципліни та стане важливим здобутком для підготовки майбутнього професіонала.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кнодель Л. В. Педагогіка вищої школи : посіб. для магістрів / Людмила Володимирівна Кнодель. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2008. –136 с.
2. Соціальна педагогіка : підручник: 5-е вид., переробл. та доп. [за ред. А. Й. Капської]. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 488 с.
3. Соціально-педагогічна діяльність в умовах трансформації суспільства : теоретичні та прикладні проблеми : монографія / С. П. Архіпова, Т. М. Десятов,

- I. I. Курляк, Л. I. Міщук, Г. Я. Майборода та ін. ; за аг. ред. С. П. Архіпової. – Черкачи : ФОП Гордієнко Є. I., 2014. – 235 с.
4. Паскевська Ю. А. Моделювання ситуації мовленнєвої взаємодії як умова розвитку мовленнєвої компетентності майбутніх психологів / Ю. А. Паскевська // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : Серія 12. Психологічні науки. – 2005. – Вип. 5 (29). – С. 207–212.
5. Щодо особливостей організації освітнього процесу та формування навчальних планів у 2015/2016 навчальному році / Лист МОН № 1/9-126 від 13.03.15 [Електронний ресурс] / С. Квіт. – Вища освіта. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46385/

REFERENCES

1. Knodel, L. V. (2008). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Higher Education Pedagogy: guidances. for masters]*. K.: Vyd. PALYVODA A.V., –136 s.
2. Kapska, A. Y. (Ed.) (2011). *Sotsialna pedahohika [Social pedagogy]*. Kiev. Center of educational literature.
3. Arkhipova, S. P., Desiatov, T. M., Kurliak, I. I., Mishchik, L. I., Maiboroda H. Ya. (2014). *Sotsialno-pedahohichna diialnist v umovakh transformatsii suspilstva: teoretychni ta prykladni problem [Social-pedagogical activity in conditions of society transformations: theoretical and applied aspects]*. Cherkachy: FOP Hordiienko Ye. I.
4. Paskievskaya, Yu. A. (2005). *Modeliuvannya sytuatsii movlennievoi vzaiemodii yak umova rozvytku movlennievoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv [Simulation of the situation of verbal interaction as a condition of speech competence of psychologists]*. *Science magazine named NEA. M.P. Dragomanov. Series 12. Psychological Science, 5 (29), 207–212.*
5. Kvit, S. Shchodo osoblyvostei orhanizatsii osvitnoho protsesu ta formuvannya navchalnykh planiv u 2015/2016 navchalnomu rotsi [The features of the educational process and the formation of curricula in 2015/2016 academic year]. *MES letter number 1 / 9-126 of 13.03.15. Vyshcha osvita*. Retrieved from http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46385/

РЕЗЮМЕ

Тернавская Т. Формирование эффективной коммуникации будущих социальных работников в процессе изучения практических дисциплин.

В статье определено и теоретически обосновано формирование эффективной коммуникации у будущих социальных работников в процессе изучения практических дисциплин. Были применены теоретические и эмпирические методы исследования. Отмечено, что формирование умений и навыков эффективной коммуникации для будущих социальных работников происходит путем усвоения методов и технологий общения за счет проговаривания, участия в диалогах и дискуссиях, проигрывания проблемно-ситуационных задач, решения конфликтов и противоречий в процессе презентации творческих проектов.

Ключевые слова: коммуникация, эффективная коммуникация, коммуникативная компетентность, формирование познавательной деятельности, практический курс, эффективные технологии обучения, социальные работники, социальная педагогика.

SUMMARY

Ternavska T. Facilitating effective communication of the future social workers in the study process of practical disciplines.

In the article it is indicated and theoretically proved the facilitating of effective communication of the future social workers in the process of studying the practical disciplines. While working at the article through the following methods were used: theoretical (analysis of the scientific and technical literature on the formation of effective communication to clarify the level of implementation of the problem and to determine the conceptual and categorical apparatus; systematization of theoretical and experimental data on the content, methods and forms of education – to identify areas of facilitating of effective communication of the future social workers in the study of practical disciplines, generalization and forecasting while formulating the conclusions and feasibility of use perceptiveness of technologies of forming effective communication in learning practical disciplines) and empirical (teacher observation of cognitive activity and communication skills of students in the study of their practical disciplines).

It is stated that successfulness and quality of a good shaped cognitive activity is mostly dependent on the interaction efficiency, creating effective communication conditions. The major conditions that facilitate the effective communication and cognitive activity are democratic relations between the participants of the educational process while studying practical disciplines.

For successful learning of any discipline, in which the basis for an effective communication is created it is necessary to organize favorable conditions for training activities, mutual productive activity, pedagogical optimism, objective control of knowledge and effective learning technologies. The facilitation of skills and abilities of effective communication for future social workers is conducted by mastering the techniques and technologies of communication by participation in dialogues and discussions, playing case situations, resolving conflicts and contradictions in the presentation of creative projects. Most of the time it is preferable to pay attention for practical use and implementation of students' knowledge, avoiding monotone lectures by the teacher will enhance the productivity of each class, each discipline and will be an important achievement for the training of future professionals.

Key words: communication, effective communication, communicative competence, facilitation of cognitive activity, practical course, effective learning technology, social workers, social pedagogy.